

Poměrně značná pozornost byla věnována latinské sémantice. N. A. Gončarova (Minsk) se zabývala otázkou, jak lze využít vědecké metody substituce při zkoumání funkční a sémantické struktury latinského slovesa. N. A. Višněvkaja (Kijev) se pokusila s použitím sémantických kritérií o klasifikaci latinských substantivních synonym. S. S. Paňko (Kijev) se zabýval sémantickou klasifikací latinských substantiv odvozených pomocí suffixu *-ario-*. E. M. Vol'f (Moskva) hovořil o metodice sémantické analýzy atributivních skupin v klasické latině. A. V. Podosinov (Moskva) pojednal o sémantice předložek a pádů místního významového zabarvení v antické zeměpisné literatuře.

Příspěvek k textové interpretaci Horatiovy Ódy I 5 byl námětem referátu J. M. Borovského (Leningrad) a jen velmi volně s jednáním konference souvisela přednesená stať P. Csillágyiho (Budapešť) *Making Use of the Ancient Literature's Portrayal to Interpret the Augustan Legislation on Family Relations*.

Přitažlivou součástí konference byla celá řada exkurzí po městě i do okolí Jerevanu. Jedna z nich vedla do urartských pevností Erebuni a Tejšebajni (8.–7. stol. př. n. l.), tyčících se při jižním okraji města, jiná na východ k nedávno rekonstruovanému pozdně helénistickému chrámu v Garni (1. stol. n. l.) a k pozoruhodnému klášternímu komplexu Geghard z raného středověku (12.–13. stol.), další pak západním směrem k zbořeninám chrámu Zvartnoc ze 7. stol. n. l., rozkládajícím se nedaleko vykopávek starověké lokality z 2. stol. př. n. l., a do katedrály arménsko-gregoriánské církve v Ečmiadzinu, založené již v r. 303 n. l. Poslední exkurze směřovala potom na sever k jezeru Sevan a jeho dvěma středověkým chrámkům (9. a 12. stol. n. l.) na malebném jezerním poloostrově.

Antonín Bartoněk

Pavel Oliva, Zrození řecké civilizace. Nové obzory vědy, sv. 17. Academia Praha 1976. Stran 180 + 32 stran obrazových příloh. Cena brož. výtisku Kčs 28,—.

Historické interpretace často skepticky posuzovaných, ale stále populárních řeckých bájí, vtělených do Homéroových eposů i jiných děl řecké literatury, a nové výsledky archeologického i jazykovědného výzkumu jsou třemi základními zdroji umožňujícími nabývat přesnější vědomosti o nejstarších dějinách antického světa. Rozluštění krétského lineárního písma B vneslo nové světlo na egejskou společnost v druhém tisíciletí př. n. l. a otevřelo nové otázky v bádání o genezi řecké civilizace. Dále však zůstávají tzv. temná staletí na přelomu druhého a prvního tisíciletí př. n. l., jež jsou spíše předělem než mostem mezi značně vyspělou krétsko-mykénskou civilizací a archaickým řeckým obdobím.

Ve své nové publikaci shrnuje P. Oliva všechny nové poznatky, osvětlující společenský vývoj v egejském prostoru od počátků neolitu až k vrcholům bronzového věku (str. 7–27), a podrobně si všímá problematiky souvisící se zánikem mykénské civilizace a s jejím dozníváním ve zmíněných „temných staletích“ (str. 28–44), kdy také došlo k historickému rozdělení řeckých kmenů na Balkáně i v celé egejské oblasti.

Zrození řecké civilizace, jež se stala základem celé civilizace antické i východiskem veskeré pozdější evropské kultury, nehledá autor v samých počátcích řeckých dějin, nýbrž v době, kdy se utvářely městské státy, tj. kdy se formovala řecká polis. Studium tohoto období se ostatně sám P. Oliva již dlouho soustavně zabývá a k jeho objasnění přispěl kromě četných článků zejména dvěma vědeckými monografiemi (*Raná řecká tyrannis*, Praha 1954, a *Sparta a její sociální problémy*, Praha 1971) a jednou populárně psanou knížkou (*Solón*, Praha 1971). Lze tedy říci, že ve své nové práci těží namnoze z výsledků, k nimž ve svém vědeckém výzkumu sám dospěl; a činí tak způsobem, který nejlépe ocení všichni, kdo až dosud postrádali syntetické vylišení řeckých dějin se zachycením veskeré základní problematiky, aniž by přitom výklad zabíhal do podrobností a ztrácel na srozumitelnosti.

Uspořádání látky se neřídí přísně chronologickými požadavky, nýbrž se zřetelem ke genetickým souvislostem je zároveň podřízeno hlediskům etnickým a zeměpisným či historickoteritoriálním. Nejdříve je totiž podán výklad o Spartě a dórské Krétě (str. 45–61), potom souhrnně o kolonizaci a sociálních přeměnách s ní souvisících (str. 62–100) a posléze jsou vylišeny dějiny Athén od nejstarších dob do roku 500 př. n. l. (str. 101–125). Všechny kapitoly jsou bohaté na faktografické údaje, ale jejich přínos je především v teoreticky zdůvodněném syntetickém pohledu na celkový vývoj, který takto nabývá náležité vnitřní logičnosti.

Širšímu prostředí však autor věnuje poněkud méně pozornosti, třebaže se zabývá i takovými otázkami, jako např. z kterého vlastně semitského písma — z kenaanského, aramejského nebo foinického — převzali Řekové svou abecedu (str. 39 n.), a třebaže např. oslabení Hippiovy moci vysvětluje mimo jiné také rozšířením perské moci v Egejském moři (str. 121 n.). Jinak ovšem zcela po právu odmítá modernizační tendence některých historiků, kteří ve velké řecké kolonizaci přeceňují význam řemeslné výroby a obchodu (str. 66 n.).

Při pročitání knížky jsem si všiml dvou formulačních nedopatření. Na str. 60 je ve spojení „svobodná voikea“ nevhodně užito dvojsmyslného adjektiva svobodný; bylo by proto lépe užít termínu „neprovdaná voikea“, neboť šlo o ženu nemající osobní svobodu. A na str. 124 chybí ve výkladu o ostrakismu údaj o tom, že se každý rok athénští občané hlasováním vyjadřovali, zda se má ostrakismos konat. Z formulace o ostrakizovaném občanu, podle níž „rozsudek nabyt platnosti tehdy, jestliže shodným způsobem hlasovalo alespoň 6000 občanů“ (tamtéž), může pak vyplynout mylná představa; že se jméno ostrakizovaného občana musilo objevit na 6000 odevzdaných střepeinách; ve skutečnosti musilo být alespoň tolik střepein (ostrak) odevzdáno a ten občan, jehož jméno napsalo nejvíce hlasujících, byl poté nucen opustit na deset let Athény.

Jako poslední kapitola je k výkladu o hospodářském a společenském vývoji připojena charakteristika umění, literatury a myšlení v archaickém Řecku (str. 126—147). Jde o hutné shrnutí kulturních dějin, které ovšem nejsou ani v předchozích kapitolách opomíjeny; naopak autor často při líčení historických událostí cituje prozaická i básnická díla a také jinak si všímá významných kulturních výtvorů v jejich dobových souvislostech. V závěrečném kulturním přehledu může však na str. 127 udivit povýšení aiolské hlavice na samostatný architektonický styl, poněkud anachronisticky zní, mluví-li se na str. 140 nejen o lidových starořeckých písních, ale také o koledách, a na str. 145 není uvedeno, jaký filozofický obsah má Hérakleitův logos.

Poněvadž se P. Oliva zabývá i výtvarným uměním, zasloužila by si v seznamu literatury (str. 151—155) zmínky práce O. Pelikána *Dějiny antického umění*, která vyšla jako vysokoškolská skripta ve Státním pedagogickém nakladatelství již ve třech vydáních (roku 1971, 1972 a 1975). Jinak ovšem vybraná literatura, v níž převažují nejnovější díla světové vědecké produkce, svědčí o vynikající autorově orientovanosti v bibliografii svého oboru i o jeho důkladné znalosti nejhodnotnějších prací z dané tematiky. Proto lze soudit, že asi jen vzhledem k širšímu čtenářskému zájmu pojal do svého seznamu z domácí literatury také některé publikace, jež svým zpracováním i zaměřením patří do popularizační publicistiky.

Nová Olivova knížka o zrození a historickém zformování řecké civilizace — tak by totiž měl ve shodě s obsahem znít její název — bude vítanou příručkou pro vysokoškolské studenty historie a jistě plně uspokojí i jiné čtenáře, kteří po ní se zájmem sáhnou. Jejich očekávání ostatně nezklamou ani vhodné vybrané obrazové přílohy a dobrým vodítkem jim budou i tři mapky (str. 148—150) a podrobný rejstřík (str. 161 až 176).

Josef Česka

Ladislav Vidman, Psáno do kamene (Antická epigrafie). Nové obzory vědy, sv. 16. Academia Praha 1975. Stran 188 + 18 kříd. příloh. Cena brož. výtisku Kčs 27,—.

Velké kvantum pramenného materiálu, které se z antického starověku dochovalo nápisně, uvedlo již v minulém století v život vědní disciplínu, nazývanou epigrafie či epigrafika. V dějinách naší vědy sice nebyly ty podmínky jako na půdě, která kdysi patřila přímo do rámce antického světa, ale přesto se mezi světově známými epigrafiky prosadili dva čeští badatelé: roku 1960 zesnulý akad. Antonín Salač a jeho žák Ladislav Vidman, autor publikace, které poprvé českého čtenáře o epigrafii (preferenci tohoto názvu zdůvodňuje autor na str. 10) soustavně i všestranně informuje. Knížka *Psáno do kamene*, určená nejen specialistům, ale i všem zájemcům o poznání antického světa, však zároveň ukazuje, že nikdo nemůže být epigrafikem, kdo nezná dějiny antického světa a jeho reálie, a že právě studium nápisů tuto znalost dále prohlubuje a upřesňuje.

Autor publikace ovládá dokonale epigrafickou teorii i metodiku a jeho praktická epigrafická činnost mu poskytla množství konkrétního materiálu, z něhož mohl vybrat vhodné i zajímavé příklady, některé dokonce i humorné (např. na str. 68 se vypráví o tom, jak byl žertovně sestaveným falzem uveden v omyl nejmenovaný švýcarský